
PRIKAZ MONOGRAFIJE

EXPLORING THE GLOBAL COMPETITIVENESS OF AGRIFOOD SECTORS AND SERBIA'S DOMINANT PRESENCE: EMERGING RESEARCH AND OPPORTUNITIES

prof. dr Drago Cvijanović i prof. dr Svetlana Ignjatijević

Monografija *Exploring the Global Competitiveness of Agri-Food Sectors and Serbia's Dominant Presence: Emerging Research and Opportunities*, autora dr Ignjatijević i dr Cvijanović, u izdanju Hershey, PA: IGI Global, rezultat je sveobuhvatnog istraživanja agrobiznis sektora Srbije. Autori se bave pitanjima globalne konkurentnosti agrobiznis sektora Srbije iz praktične dimenzije, ističu sektore i proizvode koji su nosioci izvoza i unapređenja međunarodne konkurentnosti.

Sadašnja ekonomska i politička pozicija Srbije višestruko nameće potrebu za analiziranjem komparativne prednosti agrobiznis sektora, pogotovo ako se zna da je Srbija jedna od zemalja sa iskazanim komparativnim prednostima, kada je izvoz hrane u pitanju. Iako ima značajan potencijal, on nije dovoljno iskorišćen, a u procesu priključenja Srbije Evropskoj uniji posebno je važno sagledati stanje agrobiznis sektora. U tom smislu monografija popunjava prazninu u literaturi i govori o pitanjima globalne konkurentnosti agrobiznis sektora Srbije, uz obrazloženje da ne treba čekati da se okonča proces priključenja da bi se sagledali problemi i predložile adekvatne mere. U ovoj monografiji je komparativna prednost analizirana pomoću indeksa: RXA, RTA, ln RXA, RC, RCA, LFI, GL, Sm. Identifikovane su proizvodne grupe i sektori prehrambene industrije sa pozitivnom komparativnom prednošću izvoza i ukazano je na izvozni potencijal meda i lekovitog bilja. Autori daju empirijske zaključke i preporuke za unapređenje konkurentne pozicije agrobiznis sektora Srbije.

Monografija daje odgovarajuća objašnjenja u šest poglavlja koja će biti ukratko opisana.

U prvom poglavlju, pod naslovom *The Global Competitiveness and Comparative Advantages of Agri-Food Sectors*, autori su izračunavanjem Balasa (RCA) i Lafaj (LFI) indeksa, a stepen specijalizacije pomoću Grubel Loydovog indeksa (GI) ispitali globalne tendencije promene u spoljnotrgovinskoj razmeni proizvoda agrobiznis sektora, što može poslužiti istraživačima kao polazište u analizi izvoza za svoje zemlje. Cilj istraživanja u ovom poglavlju jeste prikaz globalnog okvira u kojem Srbija, odnosno agrobiznis sektor Srbije treba da se pozicionira.

Drugo poglavlje, naslovljeno *Indicators of Agri-Food Sectors of Serbia* govori nam da su pokazatelji konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje (struktura poljoprivredne proizvodnje i prirodni resursi) u Srbiji krajnje nepovoljni (najviše poseda oko pet hektara, loša obrazovna i starosna struktura, niska produktivnost, cenovna konkurentnost, neiskorišćen potencijal prehrambene industrije). Autori identifikuju polazište i sugerišu rešenja za naredni period.

Identification of Comparative Advantages of Agricultural Products and Products of Processed Food Sector of Serbia naslov je trećeg poglavlja u kojem se ukazuje na prednosti poljoprivrednih proizvoda i proizvoda prehrambene prerađivačke industrije Srbije na međunarodnom tržištu. Cilj ovog poglavlja jest da se, koristeći osam indeksa: RXA, RTA, ln RXA, RC, RCA, GL, LFI i Sm, dobiju vredne informacije za kreiranje politike unapređenja konkurentnosti i postizanje pozitivnog spoljnotrgovinskog bilansa. Autori su predstavili i grupu sektora kojima je neophodna finansijska i naučna podrška, kako bi bili propulzivniji i konkurentniji.

Četrto poglavlje – *The Comparative Advantages of Manufacturing Industry of Serbia: Manufacture of Food Products and Beverages* – govori o ograničenjima nastalim u prošlosti (nedostatak investicija i inovacija, istraživanja) kao i njihovom prevaziđenju. Čitaoci će nakon čitanja ovog poglavlja zaključiti koji su to sektori nosioci izvora i ostvaruju pozitivnu komparativnu prednost.

Pretposlednje, peto poglavlje, pod naslovom *Analysis of Serbian Honey Production and Exports*, identifikuje probleme i nedovoljno istražene oblasti i utvrđuje potrebe za dodatnim istraživanjem sektora proizvodnje meda. Autori tvrde da je intenzivirana proizvodnja i trgovina medom u svetu i Srbiji, sa zaključkom da je ključna mera podrške konkurentnosti sektoru pčelarstva stvaranje zadruga i udruživanje u klastere na ekonomskim kriterijumima. Treba povećati razmenu ideja i iskustava, saradnju sa državnim institucijama, odnosno stvoriti preduslove za unapređenje konkurentnosti pčelarske proizvodnje Srbije.

Poslednje, šesto poglavlje, *Analysis of Serbian Production and Export of Medicinal and Aromatic Plants* ukazuje na činjenicu da lekovito i aromatično bilje povezuje

nauke, kao što su medicina, organska poljoprivredna proizvodnja i međunarodna trgovina – odnosno ekonomija, poljoprivreda, farmacija i dr. Autori u ovom poglavlju predstavljaju pravac razvoja LAB sektora i navode podatke o tome koji proizvodi iz sektora lekovitog i aromatičnog bilja imaju pozitivnu komparativnu prednost, merenu RCA (Balassa) indeksom. U izvozu su pretežno biljke u sirovom stanju, pa je devizni priliv znatno manji. LAB sektor ima potencijal i u narednom periodu, uz bolju edukaciju, organizaciju i pomoć države, moguće je prevazići ograničavajuće faktore u postizanju konkurentnosti. Takođe, istraživanja treba proširiti na upotrebu lekovitog bilja u proizvodnji alkoholnih i bezalkoholnih pića, meda i drugo. Lošu organizaciju proizvođača, kao kod pčelara, treba unaprediti po uzoru na zemlje u okruženju.

Ova monografija može da posluži svim zainteresovanim istraživačima koje, između ostalog, interesuju i specifičnosti balkanskih zemalja, kao i profesorima i naučnicima zbog obilja podataka, korisnih informacija i zaključaka. Kako analitičari, vladin i nevladin sektori imaju značajnu ulogu u razvoju agrobiznis sektora, monografija može da posluži i kao vodič u kreiranju strategija, akcionih planova, direktiva i sl. Prvenstveno su definisani sektori poljoprivredne i prehrambene industrije u kojima Srbija ostvaruje pozitivnu komparativnu prednost izvoza. Time je ukazano na proizvode za kojima postoji tražnja na međunarodnom tržištu, ali i potencijal za intenzivnu proizvodnju. Na taj način, ova studija nudi ideje, iskustva i informacije pripadnicima sektora malih i srednjih preduzeća za poslovanje. Monografija može da posluži edukatorima, u oblasti poljoprivredne i prehrambene industrije, da na bazi ustanovljenih problema i datih predloga, kreiraju savetodavni rad na terenu ili osavremene nastavne materijale, odnosno da mlade generacije upoznaju sa stvarnim stanjem u proizvodnji. Autori su u zaključnim razmatranjima ukazali na oblasti koje nisu istražene, odnosno naglasili su da su neophodni monitoring i evaluacija, kao i ozbiljna saradnja sa svetskim organizacijama za istraživanje i razvoj. Analiziran je nivo komparativne prednosti izvoza i specijalizacije u međunarodnoj trgovini, sa ciljem da se ukaže na nastale promene i potrebu za strukturnim i drugim prilagođavanjem u procesu integracije Srbije u međunarodne tokove.

Prof. dr Dragan Soleša